

Module om de debatten na de film 'Illégal' te leiden

Bijlage bij het pedagogisch dossier:

« Wil je weten of ik genoeg geleden heb om in je land te mogen blijven? »

www.opendeogen.be
www.ouvronslesyeux.be

 Vluchtelingenwerk
Vlaanderen

Inhoud

Een debatmodule	4
Stap 1: Persoonlijke beleving uiten: de shock te boven komen	5
Stap 2: Informatieve gedeelte: technische uitleg op vraag van de kijkers en/of voor een goed begrip	6
Onmisbare informatie	7
De meest voorkomende vragen en reacties van het publiek	10
Stap 3: Het debat - gedachtewisseling over de inhoudelijke vragen	12
Stap 4: Conclusie: Wat te doen en hoe?	14

Dit dossier en andere informatie over de gesloten centra voor vreemdelingen kan je downloaden

op www.opendeogen.be

& op www.ouvronslesyeux.be (Franstalige versie)

EEN DEBATMODULE

Waarom ?

Na de eerste debatsessies bij de film 'Illégal' konden we meteen een aantal moeilijkheden vaststellen.

Het publiek dat uit de filmzaal komt, heeft iets gezien dat bijzonder aangrijpend is. Hun reacties zijn logischerwijze emotioneel.

De moderator moet daarom zelf bepaalde thema's voor debat of discussie voorstellen. Hij stuurt de discussie. Als de moderator net ook de film (opnieuw) gezien heeft, is de kans groot dat hij zelf emotioneel is. Dat is weinig bevorderlijk om een debat te leiden.

Tot nu toe ging het om een publiek dat er zelf voor gekozen heeft om de film te zien. Dit publiek is wellicht grotendeels gevoelig voor of minstens geïnteresseerd in het thema van de film. Dat geldt niet per se voor andere voorstellingen, bijvoorbeeld in culturele centra, jeugdhuizen, hogescholen of bij vakbondsstructuren.

Doel van deze module

De module is een aanvulling op de pedagogische handleiding "Wil je weten of ik genoeg geleden heb om in je land te mogen blijven?" van Ciré. Die geeft het publiek essentiële en noodzakelijke informatie over de gesloten centra. De handleiding¹ omvat 14 fiches met feiten en 2 fiches met reflecties en voorstellen.

De module omvat ook technische informatie maar wil vooral de moderator helpen om het debat op de meest geschikte manier te leiden. Dat is telkens verschillend want het moet aangepast zijn aan de context en aan het publiek. De moderator moet de behandelde materies uit de film dus goed beheersen. De handleiding kan hem daar zeker bij helpen.

Deze module heeft als doel de moderators :

- te leren hoe ze de belangrijkste informatie aan een kijkerspubliek moeten overbrengen zodat dit publiek begrijpt dat het om een realistische film gaat;
- de voornaamste thema's aan te reiken die ze tijdens het debat kunnen voorstellen;
- voor te bereiden op onverwachte, oppervlakkige of stereotype reacties en hen antwoord- en reactiemogelijkheden aan te reiken;
- elementen aan te reiken die een antwoord kunnen geven op de vraag: 'wat kunnen wij doen?'

¹ Download de gids op www.opendeogen.be

De verschillende stappen

1. Persoonlijke beleving uiten - De shock te boven komen
2. Informatieve gedeelte - technische uitleg op vraag van de kijkers of voor een goed begrip
3. Het debat - gedachtewisseling over de inhoudelijke vragen
4. Besluit - wat doen en hoe?

Om de aandacht van het publiek vast te houden mag het volledige debat niet langer duren dan één uur. De voorstellingen zijn meestal 's avonds en het publiek heeft al anderhalf uur geconcentreerd naar de film gekeken.

Daarom bakenen we elke stap af in de tijd. Voor debatten die overdag plaatsvinden, kan elke stap eventueel langer duren maar zorg wel dat de meeste tijd gaat naar de stappen 2 en 3.

1. ongeveer 10 minuten
2. ongeveer 20 minuten
3. ongeveer 20 minuten
4. ongeveer 10 minuten

De eerste tien minuten zijn bedoeld als korte adempauze na de film. De moderator en andere deelnemers aan het debat kunnen zich rustig installeren.

Eén van de moeilijkheden bij dit soort debatten is dat de aanwezigen graag vragen stellen en reageren. De moderator moet een spreker op tijd kunnen onderbreken zodat ook de andere sprekers aan bod kunnen komen. Hij moet de gesprekken kanaliseren en aanvoelen wanneer de spreker zijn punt gemaakt heeft. De moderator mag de spreker kort en kordaat onderbreken als die in herhaling valt.

In het publiek zitten vaak mensen die ooit zelf opgesloten waren in een gesloten centrum en/of illegaal zijn. Als zij hierover graag getuigen, moet de moderator hen het woord geven want het is over hen dat de film gaat. Hun getuigenis kan ideeën opleveren voor details of bredere thema's die de moderator kan aanbrengen of uitleggen tijdens het debat. Zo kunnen deze getuigen benadrukken dat de film realistisch is. Vooral de omgeving en de werking van het gevangenisregime, de medische zorgen, de rol van de sociaal assistenten, de uitwijzing of uitwijzingspoging, eventueel van medebewoners in detentie die terugkeerden na een uitwijzingspoging.

STAP 1

Persoonlijke gevoelens uiten: de shock te boven komen

De film lokt een emotionele shock uit. De moderator die na de film de gesprekken gaat leiden, kijkt daarom best niet mee zodat hij zelf niet te emotioneel is om het debat vlot te leiden. Wel heeft de moderator de film vooraf minstens één keer gezien.

De film is fictie maar gebaseerd op ware feiten. De kijker krijgt eigenlijk een soort documentaire te zien die fictie is. Hij zal ontroerd worden door het verhaal van het hoofdpersonage en zich misschien tegelijk afvragen of de film wel realistisch is.

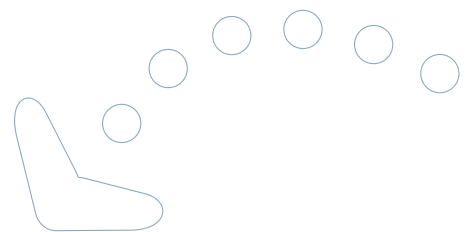
Het is aan de moderator om deze fictie om te zetten in realiteit, om emotionele reacties om te zetten in kennis en reflectie, om weerstand om te buigen tot opportuniteiten om er iets aan te veranderen.

Het publiek moet zijn gevoelens kunnen uiten en de moderator moet de aanwezigen helpen om deze emotionele fase achter hen te laten zodat er plaats vrijkomt voor reflectie en debat.

Deze eerste fase mag niet meer dan 10 minuten duren. Het moet de aanwezigen in staat stellen om van de shock te bekomen. Het mag niet ten koste gaan van de informatie en reflectie. Dat is het moment waarop de moderator nota neemt van concrete vragen of van vragen over bredere thema's als aanleiding voor de volgende stappen van het debat.

Bijvoorbeeld: Tijdens voorgaande debatsessies zeggen veel mensen dat ze vooral geschokt zijn door het geweld bij de uitwijzingsprocedure en in de bestelwagen. Hier kan de moderator meerdere thema's aanreiken voor een volgende stap: de psychologische druk en het fysieke geweld bij de voorziene stappen voor uitwijzing (Fiche 14 Pedagogische handleiding: De uitzetting); Controlemogelijkheden en klachten bij politiegeweld (Fiche 14 pedagogische handleiding: De uitzetting); De rol van de psycholoog in de gesloten centra en bij de uitzettingen (Fiche 10 Pedagogische handleiding: Sociale, medische en psychologische bijstand in gesloten centra)...

De moderator houdt in deze fase best geen ruim debat ten gronde. Vlak na de film riskeert zo'n debat het emotionele en oppervlakkige niveau niet te overstijgen. Dus best nog geen discussies over: het geweld dat een staat wettelijk mag gebruiken bij uitzetting, het migratiebeleid van België en Europa, de verantwoordelijkheid van de westerse staten in de voornaamste oorzaken van migraties, de vraag naar open grenzen, ... Om te komen tot een interessant en constructief debat volgt de moderator best deze stappen.

STAP 2

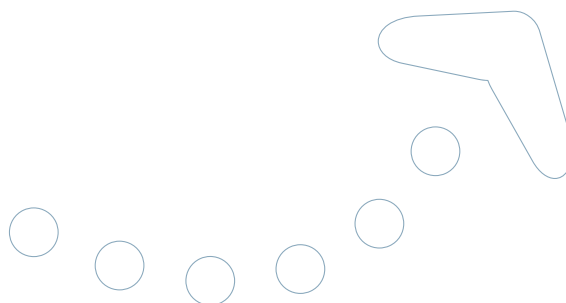
Informatieve gedeelte: technische uitleg op vraag van de kijkers en/of nodig voor een goed begrip

Tot nu toe stelde het publiek weinig technische en begripsvragen. Ongetwijfeld had het publiek al wat achtergrondkennis. Dat is misschien niet het geval in andere contexten.

Daarom geeft de moderator bij onverwachte vragen een bondige uitleg want die is nodig voor een goed begrip. Bepaalde informatie is onmisbaar. We geven ze hieronder weer en je kan ze ook terugvinden in de samenvatting bij de behandelde thema's in de pedagogische handleiding.

Opgelet! Deze samenvatting is alleen bedoeld om een thema in te leiden. De moderator moet ze aanvullen met andere elementen uit de bijbehorende fiche. Het is aan hem om te beslissen welke fiche het meest geschikt is om te antwoorden op de vragen en het best aangepast is aan het aanwezige publiek.

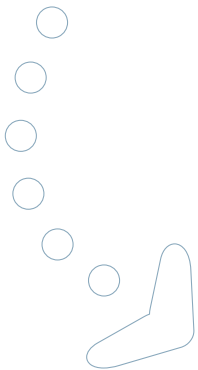
Een voorbeeld: Bij jongeren moet je niet alle details van toegangs- en verblijfsmogelijkheden in België uitleggen en ook niet de fasen in een asielpcedure van fiche 4 toelichten. Het volstaat om: uit te leggen dat België na WO II een beroep deed op buitenlandse arbeidskrachten maar in 1974 besloot om een economische migratiestop in te voeren; de mogelijkheden van toegang tot het grondgebied op te sommen; uit te leggen dat een visum moeilijk te bekomen is en afhangt van de discretionaire bevoegdheid van de dienst Vreemdelingenzaken (DVZ); kort uit te leggen wat DVZ is en welke rol ze heeft bij toegang en verblijf in ons land en bij de asielpcedure.

1. De realiteit van de film

De gebeurtenissen in de film worden realistisch voorgesteld. De regisseur heeft dan ook een jaar lang samengewerkt met een journalist van Le Soir en een juridisch raadgever van de Ligue des Droits de l'Homme. Ter voorbereiding van de film heeft een deel van de filmploeg (zoals de regisseur, de hoofdrolspeelster en de verantwoordelijken voor het decor) meerdere keren een gesloten centrum bezocht.

Alles in de film is minstens een keer voorgevallen en bevestigd door getuigenissen.

2. De gesloten centra (Fiche 7: Gesloten centra, wat zijn dat? - fiche 8: Omstandigheden bij opsluiting in een gesloten centrum - fiche 9: De lichamelijke en mentale gevolgen van de opsluiting)

België telt 6 gesloten centra (Vottem, Brugge, Merksplas, INAD in Zaventem, centrum 127 in Melsbroek, centrum 127bis in Steenokkerzeel). Het eerste centrum was dat van Melsbroek in 1988, op het grondgebied van de nationale luchthaven. De gesloten centra worden beheerd door de dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Die sluit er jaarlijks ongeveer 7000 mensen op. Een nieuw centrum zal het centrum 127 en het INAD-centrum vervangen. Verder zijn er nog 5 regionale INAD-centra voor de mensen die aan de grens teruggedreven worden. Zij bevinden zich op de luchthavens aan de Schengengrenzen (Gosselies, Oostende, Deurne, Wevelgem, Bierset). Zij vallen onder het beheer van de politie en het luchthavenpersoneel, niet onder DVZ.

Het doel van gesloten centra is mensen in illegaal verblijf uitzetten. Ook mensen die aan de grens asielaanvragen of uitgewezen worden, worden er vastgehouden, nog voor ze het land zijn binnengekomen. Het is DVZ die de beslissingen tot opsluiting neemt. Dat betekent dat dit soort beslissingen genomen wordt door administratie en niet door de rechterlijke macht. Zoiets doet afbreuk aan de democratische principes.

De werking, de organisatie en de architectuur van gesloten centra lijken op die van gevangenis (twee gesloten centra zijn ook echt oude gevangenis). Een Koninklijk Besluit bepaalt de detentievoorzieningen maar elk centrum heeft zijn eigen regels van interne orde. Alle centra zijn sterk beveiligd, passen een groepsregime toe en leggen straffen op tot en met de opsluiting in een isoleercel. Het bezoekrecht is strikt gecontroleerd (zelfs onbestaand in de INAD-centra). De duur van de opsluiting is wettelijk beperkt tot 5 maanden. Maar DVZ omzeilt de wet door, na een mislukte uitwijzing, een nieuwe beslissing tot opsluiting te nemen. Die wordt dan niet beschouwd als een verlenging. In de praktijk betekent dit dat onbeperkte opsluiting mogelijk is.

Opsluiting is beangstigend. De stress wordt verhoogd door: het gevoel van onrecht omdat ze als criminelen behandeld worden, de toekomstige uitzetting, niet te weten hoelang de opsluiting zal duren (in tegenstelling tot strafrechtelijk veroordeelden), een totaal gebrek aan privacy omwille van het groepsregime. Veel bewoners in gesloten centra zijn depressief. Dat leidt soms tot heuse wanhoopsdaden als hongerstakingen, zelfverminkingen, zelfmoordpogingen of zelfmoorden. Voor directie en personeel is veiligheid in de gesloten centra de hoogste prioriteit. Zij doen er alles aan om die veiligheid te waarborgen door 'moeilijke' bewoners op te sluiten in een isoleercel of over te brengen naar een ander gesloten centrum.

3. Aanwezigheid van kinderen in de gesloten centra (Fiche 12: Minderjarigen in gesloten centra?)

Sinds december 2009 worden kinderen niet meer opgesloten in een gesloten centrum, behalve in de INAD-centra. Pas na jarenlange strijd en na veroordelingen door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, stelde België een einde aan de opsluiting van kinderen in gesloten centra. Maar deze overwinning is onzeker want het verbod op opsluiting van kinderen is niet wettelijk vastgelegd. Als de families in de terugkerwoningen niet meewerken aan hun vertrek, kunnen ze toch opgesloten worden in een gesloten centrum. Deze terugkerwoningen bestaan sinds 2008. De moderator kan hier het verhaal vertellen van de kleine Angelica. Sommige mensen uit het publiek zullen zich dat verhaal misschien herinneren.

4. De rol van de artsen en psychologen (Fiche 10: Sociale, medische en psychologische bijstand in een gesloten centrum)

Elk gesloten centrum beschikt over verpleegsters en een psycholoog die rechtstreeks aangeworven zijn door DVZ. Elk centrum heeft ook een arts. Die heeft een onafhankelijk statuut maar is contractueel verbonden aan DVZ. Het medisch personeel staat onder de directie net als de andere personeelsleden. Hun hoofdplicht is de gedetineerden voor te bereiden op hun uitzetting. Dit is in strijd met de deontologie vooral voor de psychologen maar ook voor verpleegsters en artsen. De verpleegsters filteren de aanvragen voor de medische consultaties en geven de bewoners meestal alleen maar kalmeer- en slaapmiddelen. De artsen kunnen zich verzetten tegen een uitzetting maar doen dat in de praktijk nauwelijks. Zij nemen geen beslissingen die indruisen tegen de richtlijnen van DVZ. Ook zal de arts op zijn medische attesten maar zelden de sporen van een uitwijzingspoging met geweld beschrijven.

5. De uitwijzing (Fiche 14: De uitzetting)

Mishandelingen, ook buiten de uitzetting, zijn een realiteit. Zij hebben geleid tot de dood van de jonge Nigeriaanse Semira Adamu, tot zelfmoordpogingen en tot zelfmoorden zoals die van de Kameroenees Folefack in 2008. Als gevolg van de dood van Semira, kwamen er nieuwe richtlijnen voor de uitzetting. Sommige dwangmiddelen werden geschrapt, andere werden ingevoerd. Er bestaan drie gradaties van toegestaan geweld bij uitzettingen: een eerste uitzettingspoging zonder geweld, een tweede uitzettingspoging onder dwang maar zonder escorte, een derde uitzettingspoging onder dwang en met escorte. Er bestaan ook beveiligde georganiseerde vluchten voor inwoners van eenzelfde land of regio. De gerepatrieerden en hun begeleiders zijn de enige passagiers. Er is dus geen controle, zelfs niet officieus (passagiers, piloot bij een lijnvlucht. Opmerking: de passagiers die bij een lijnvlucht hun solidariteit betuigen kunnen ook gearresteerd en vervolgd worden). De geweldplegingen gebeuren vooral als er geen getuigen in de buurt zijn, in de politielokalen op de luchthaven of tijdens de terugkeer naar het gesloten centrum na een mislukte poging tot uitzetting. Het slachtoffer kan een klacht indienen bij de algemene inspectie van de politiediensten, bij het comité P en bij het parket van de rechtbank van eerste aanleg. Er worden maar weinig klachten ingediend (het slachtoffer heeft een beperkt vertrouwen in de onafhankelijkheid van het onderzoek) en van deze klachten slagen er weinig. Het gebeurt regelmatig dat de artsen in de gesloten centra weigeren om de verwondingen door geweld vast te stellen.

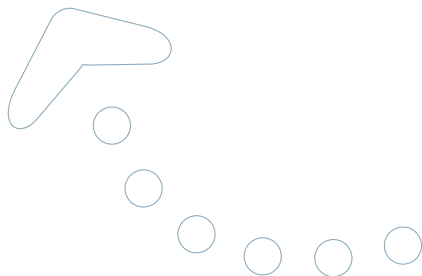

6. Het Belgische migratiebeleid hangt nauw samen met de Europese asiel- en migratiepolitiek (Fiche 2: Toegangsvoorwaarden tot Europa; Fiche 3: De Dublin II-verordening)

België is niet het enige land dat een beveiligingsbeleid voert tegenover migranten. Alle lidstaten van de Europese Unie voeren dezelfde politiek (maar met ontvangstvoorwaarden en behandeling van migranten en asielprocedures die sterk kunnen verschillen: zo kregen Griekenland en Malta geregeld kritiek van internationale organisaties¹ voor de mensonwaardige behandeling van migranten en asielzoekers).

Sinds het einde van de jaren 90 is het migratiebeleid van de Europese Unie gericht op ontrading en afschrikking. Toen de binnengrenzen opengingen, kwamen er maatregelen en juridische instrumenten die almaar strenger werden voor niet-Europeaanen: het gemeenschappelijk visumbeleid; controles die verder reiken dan de buitengrenzen; uitbreiding van de grenzen en samenwerkingsakkoorden met landen uit het Zuiden of met buurlanden van de Europese ruimte; akkoorden tot overname van illegale migranten; de Dublin II-verordening; lijsten met veilige landen; het Europees Agentschap Frontex dat beschikt over een militair arsenaal en een groot budget; uitbesteding van de behandeling van asielaanvragen van vluchtelingen uit de Afrikaanse subsahara, aan Marokko en Mauritanië... Hiermee wil Europa zich beveiligen tegen migratiestromen. Dit heeft tot gevolg dat het recht op asiel uitgehold wordt (zie de toenemende moeilijkheid om toegang te krijgen tot het grondgebied van de Europese Unie) en dat duizenden migranten omkomen omdat ze noodgedwongen erg gevaarlijke vluchtroutes nemen om de controles te omzeilen. De moderator kan deze informatie staven met enkele cijfers van fiche 2 Toegangsvoorwaarden tot Europa - 'oorlog aan de migranten'.

¹ zoals Amnesty International, Het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de VN of het Europees Comité voor de preventie van foltering

Door de Dublin II-verordening van 2003 kunnen de lidstaten bepalen welk land verantwoordelijk is voor de asielaanvraag en zo meerdere asielaanvragen vermijden. Het voornaamste criterium van de Dublinverordening is dat het land waar de asielzoeker de Europese ruimte is binnengekomen, verantwoordelijk is om de asielaanvraag te behandelen. De asielzoeker kan niet langer zelf kiezen van welk land hij bescherming wil krijgen. Deze verordening veronderstelt dat de Europese staten internationale en Europese regelgeving over asiel op dezelfde wijze toepassen, maar dat is niet zo. Op 21 januari 2011 veroordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens België omdat het een Afghaanse asielzoeker naar Griekenland had teruggezonden op basis van de Dublinverordening. Het arrest van het Hof zegt in essentie dat België, op de hoogte van de onwaardige behandeling van asielzoekers in Griekenland, deze Afghaan heeft blootgesteld aan onmenselijke en vernederende behandelingen. Deze veroordeling heeft ongetwijfeld gevolgen voor andere Europese landen. Die riskeren een gelijkaardige veroordeling als ze asielzoekers uitwijzen naar Griekenland.

De Dublin II-verordening steunt op de gegevensbank van Eurodac die van alle asielzoekers de digitale vingerafdrukken bijhoudt. Ook de vingerafdrukken van mensen die gearresteerd zijn aan de grenzen van de EU en van mensen die illegaal in een land verblijven komen in de databank. Het is deze bijna onfeilbare mogelijkheid tot identificatie die Tania er, in de film, toe aanzet, haar vingers te verbranden om zo haar vingerafdrukken uit te wissen zodat ze niet geïdentificeerd en uitgewezen kon worden. De EU past almaar strengere middelen toe om haar buitengrenzen te sluiten. De Unie dwingt de migranten zo tot wanhopige en gevaarlijke daden. Het komt bijvoorbeeld almaar meer voor dat mensen hun vingers verminken.

De detentie in gesloten centra is een essentieel instrument om Europese migratiestromen te beheersen. Het netwerk Migreurop bevestigt dat op het Europees grondgebied jaarlijks ongeveer 30.000 vreemdelingen opgesloten worden in 250 tot 300 gesloten centra (ook retentiecentra genoemd). In sommige Europese landen zijn de omstandigheden van opsluiting zeer precair, zelfs mensonwaardig, zoals in Griekenland, Malta en Italië. De jongste jaren besteedt de EU de opsluiting van migranten uit aan landen waar de Europese minimumnormen over de omstandigheden van detentie niet gelden, zoals Oekraïne, Marokko, Tunesië en Libië. Vele getuigenissen maken gewag van onmenselijke en vernederende behandelingen van gedetineerden in die gesloten centra, die mee gefinancierd worden door Europa.

De meest voorkomende vragen en reacties van het publiek

Volgende vragen of reacties zijn op alle voorgaande debatten aan bod gekomen en komen ook terug op radio-uitzendingen of discussiefora in de geschreven pers. Omdat sinds de winter van 2010 heel wat verkeerde informatie over asielzoekers is verspreid, moet de moderator de feiten goed duiden.

1. «Krijgen asielzoekers allemaal 500 EUR dwangsom per dag?»

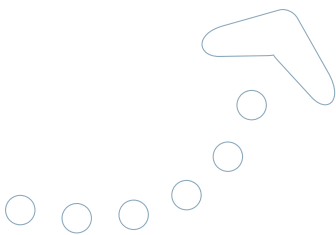
Volgens de opvangwet¹ van 2007 krijgen mensen die in België asiel aanvragen een opvangplaats toegewezen door Fedasil, het Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers. Maar in België is al meer dan twee en een half jaar een opvangcrisis aan de gang. Er zijn te weinig beschikbare opvangplaatsen voor het aantal asielzoekers dat volgens de opvangwet recht heeft op een opvangplaats. Zo steeg in december 2010 het aantal mensen aan wie Fedasil geen opvangplaats kon geven tot meer dan 6000!

Anders dan je vaak hoort, is dit niet het gevolg van een toevloed aan asielzoekers. De cijfers van de asielaanvragen in 2009 (17.186 dossiers of 22.785 mensen) en 2010 (19.941 dossier of 23.593 mensen) liggen een stuk lager dan die van 2000 (42.691 dossiers of 54.280 mensen). En toen had België wel de beschikbare capaciteit om alle asielzoekers op te vangen.

De oorzaken van de opvangcrisis zijn te ingewikkeld en te technisch voor onze debatsessies.

We kunnen samenvatten dat de opvangcrisis ondermeer het gevolg is van een wijziging in 2006 en 2007 van de opvang- en asielprocedures. Na deze wetwijzigingen kreeg een asielzoeker voor de duur van zijn procedure enkel opvang in een opvangcentrum. Daarvoor kreeg een aantal asielzoekers financiële steun bij het OCMW zodat zij zelfstandig konden leven en wonen. Na de wetwijziging krijgt de asielzoeker alleen nog materiële steun en moet hij in zijn toegewezen opvangplaats blijven tot hij een asielbeslissing heeft ontvangen. De opvangplaatsen zijn veel sneller volzet en er is geen plaats voor nieuwkomers.

¹ de opvangwet is het resultaat van de omzetting naar Belgische wetgeving van de Europese richtlijn van 2003 over de minimumvoorwaarden voor de opvang van asielzoekers.

Een andere reden voor het tekort aan opvangplaatsen is de achterstand in behandeling van asioldossiers door het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen. Die was in december 2010 opgelopen tot 10.719 dossiers! Omdat ze lang op hun beslissing van het Commissariaat moeten wachten, blijven asielzoekers ook langer in de opvangcentra en kunnen ze geen plaats maken voor nieuwkomers.

Sinds het begin van deze opvangcrisis eisen verenigingen en organisaties uit de opvangsector dat de overheid het spreidingsplan heractiveert. Dit plan regelt de overgang van de materiële naar financiële hulp via een harmonieuze verdeling van asielzoekers over alle OCMW's in het land. De OCMW's moeten asielzoekers die aan hen zijn toegewezen een woning op hun grondgebied en financiële steun bieden. Deze financiële tegemoetkoming is een equivalent van het leefloon. Het spreidingsplan zou enkel van toepassing zijn op asielzoekers die al in het opvangnetwerk zitten. Eind 2009 stemde het parlement over de mogelijkheid om dit plan opnieuw in te voeren. En dit van zodra de bezettingsgraad van opvangplaatsen de drempel (94 %) had bereikt. Die drempel is vandaag ruim overschreden maar de regering van lopende zaken past het plan niet toe, hoewel deze oplossing veel sneller en efficiënter is dan een nieuw opvangcentrum te openen.

Sinds april 2009 stuurt Fedasil asielzoekers voor wie ze geen opvangplaats heeft, naar het OCMW zodat zij daar om financiële steun kunnen vragen. Tal van OCMW's (waaronder die van Brussel-Stad = de voornaamste omdat ze bevoegd is voor alle mensen die alleen DVZ als adres hebben) weigerden deze mensen te helpen door zich onbevoegd te verklaren. Volgens de OCMW's moest de federale overheid asielzoekers ten laste nemen. Omdat geen enkele instantie zijn verantwoordelijkheid wilde nemen, belandden deze mensen op straat.

Om deze juridische leemte op te vullen, stapten verenigingen en advocaten naar de rechter. Zij wilden eindelijk duidelijkheid over welke instantie bevoegd is als het opvangnetwerk vol zit. De arbeidsrechtbank van Brussel heeft de kwestie beslecht. Volgens de rechter is Fedasil de verantwoordelijke instantie. Fedasil moet dus zorgen voor alternatieve opvangplaatsen. Volgens de rechter had Fedasil kunnen voorzien dat het opvangnetwerk verzadigd zou geraken. Asielzoekers moeten dus telkens naar de rechter stappen en hem verzoeken om Fedasil te veroordelen zodat die haar wettelijke verplichtingen respecteert en een opvangplaats zoekt. Fedasil voerde de vonnissen alleen uit als er in het vonnis ook een dwangsom voor elke dag vertraging in de opvang was opgenomen. Die dwangsom werd trouwens snel verhoogd van 250 naar 500 euro per dag om de verantwoordelijkheid van de staat in dit dossier duidelijk te onderlijnen.

Tijdens twee en een half jaar heeft de overheid de situatie laten verrotten. Het enige alternatief voor vele dakloze asielzoekers was een rechtszaak te beginnen tegen Fedasil. Sommige politici manipuleren en keren een objectieve realiteit om: dakloze asielzoekers die het slachtoffer zijn van overheidsfalen, worden beschouwd als profiteur van het systeem omdat ze zich zouden verrijken met het geld van de dwangsommen.

2. Asielzoekers die rustig in hotels verblijven. Is dat normaal?

In juni 2009, na een vijftigste veroordeling van Fedasil en na een toename van asielzoekers zonder opvangplaats, organiseerde de overheid opvang in hotels. Ze wilde zo vermijden dat de mensen op straat belandden en zij extreem hoge dwangsommen moest betalen. Vandaag zijn 1200 mensen, onder wie 100 niet-begeleide minderjarigen in hotels helemaal op zichzelf aangewezen. Zij blijven er maanden, tot zelfs een jaar, terwijl de wet deze uitzonderlijke oplossing in crisissituaties maar toelaat voor maximum 10 dagen.

De situatie van de asielzoekers in de hotels is zeker niet benijdenswaardig. Tal van mensen die elkaar niet kennen, zitten samen in een doorgaans krappe kamer. Ze krijgen zes euro per dag voor hun kosten, eten, kleren en verplaatsing. Meestal is er geen mogelijkheid om te koken en eten ze alleen sandwiches of snacks. De hotels die Fedasil kiest, zijn zeer bescheiden. De meesten kregen van hun bezoekers slechte kritieken op het internet (schimmel in de kamers, vlakbij een spoorweg die zorgt voor slapeloze nachten,...). De asielzoekers die hier verblijven genieten dus helemaal niet van het comfort van een bevoorrechte vakantieganger.

Behalve een laattijdig georganiseerde humanitaire tussenkomst van het Rode Kruis, krijgen asielzoekers in hotels geen sociale, medische, juridische en psychologische begeleiding zoals voorzien in de opvangwet. Bovendien gaan de kinderen niet naar school en is de opvolging van hun asiel- en verblijfsprocedures niet verzekerd ook al is die vaak ingewikkeld. Ook hulp bij de voorbereiding van de interviews met asielinstanties is niet gegarandeerd. Asielinstanties kunnen deze mensen niet bereiken. Sommige asielzoekers zien hun dossier afgesloten omdat ze afwezig waren op het interview waarvoor ze niet werden opgeroepen.

Het is ongetwijfeld beter om met drie te verblijven in een krappe hotelkamer zonder sociale opvolging en alle dagen sandwiches te eten dan op straat te moeten wonen. Maar maanden of zelfs langer wachten in dezelfde hotelkamer zonder informatie over wat er je te wachten staat, is ook onleefbaar.

3. België kent te gemakkelijk de vluchtelingenstatus toe.

Je wordt als vluchteling erkend als je voldoet aan de criteria van de Conventie van Genève van 1951. Die definieert een vluchteling als 'een persoon die een gegronde vrees heeft voor vervolging omwille van zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een sociale groep, zijn politieke overtuiging'. De procedure om de status van vluchteling te krijgen, is complex en kan zeer lang duren (soms meerdere jaren!). Voor de asielzoeker is het een ware beproeving. Deze is vaak slecht geïnformeerd over de procedure en over zijn rechten en plichten. Hij moet zijn identiteit bewijzen, zijn reisweg tot in België en zijn vluchtredenen uiteenzetten. Maar vaak heeft hij zijn land halsoverkop verlaten zonder de bewijzen te verzamelen van de vervolgingen die hij ondergaan zou hebben. Zo worden veel kandidaat-vluchtelingen niet erkend omdat de asielinstanties vinden dat ze hun relaas niet voldoende ondersteunen en dus niet kunnen bewijzen dat ze de waarheid spreken...

In 2010 hebben amper 20 tot 25% van de asielzoekers in België (19.941 aanvragen) een bescherming bekomen (bescherming als conventievluchteling of de subsidiaire bescherming). Dat betekent dat 78,6 % geen bescherming kreeg.

In 2009 werd op Europees niveau het hoogste aantal mensen met bescherming opgetekend in het Verenigd Koninkrijk (12.500), in Duitsland (12.100), in Frankrijk (10.400), in Zweden (9100), in Italië (8600) en in Nederland (8100). Deze landen hebben samen meer dan drie vierde van alle beschermingsstatuten in de EU toegekend. België kent dus niet zo makkelijk bescherming toe.

STAP 3

Het debat: gedachtewisseling over de inhoudelijke vragen

A. Stereotypes

Mogelijk haalt het publiek stereotypes aan die vaak gehoord worden en door bepaalde politici bestendig worden. Vreemdelingen als fraudeurs, profiteurs die massaal binnenstromen om te profiteren van onze sociale verworvenheden die zo al onder druk staan. Het gebrek aan informatie of zelfs desinformatie versterkt de onterechte vrees en het ingebeelde onveiligheidsgevoel. Mensen maken geen onderscheid tussen migranten, asielzoekers, sans papiers, illegalen. Bovendien denken velen dat migranten per definitie arm en vaak ook gevaarlijk zijn.

Om een afdoend antwoord te bieden op mogelijke reacties, harnemen we in grote lijnen een aantal kernelementen over migratie, hun oorzaken en hun aantallen (Pedagogische handleiding: Fiche 1: Migraties).

1. Waarom migreren mensen?
2. De internationale verantwoordelijkheid en de oorzaken van migratie
3. De mythe ontcrachten van de toestroom naar rijke landen
4. De mythe ontcrachten dat migranten 'alle ellende van de wereld' vertegenwoordigen.

1. Waarom migreren?

De regisseur van de film over het personage Tania zei het al: «Als ze hier is, is het omdat ze niet anders kan.» De motieven die mensen aanzetten om hun land of regio te verlaten zijn verschillend en hebben meestal te maken met grote moeilijkheden, zelfs complete ontredering. Individueel of collectief:

- Oorlog: 2008 telt een vijftiental gewapende conflicten van hoge of middelmatige intensiteit (Democratische Republiek Congo, Soedan, Tsjaad, Ethiopië, Somalië, Sri Lanka, Pakistan, Irak, Afghanistan, Israël-Palestina, Tsjetsjenië, ...). Sommigen duren nog altijd voort. Andere regio's zijn zeer instabiel (Libanon, Mauritanië, Mali, Niger,...).
- Schending van de mensenrechten: gewapende terreurgroepen, corrupte regeringen, machtsmisbruik en geweldplegingen,... Human Rights Watch wijst onder meer volgende landen met de vinger: Nepal, Iran, Soedan, de regio van de grote meren waaronder de Democratische Republiek Congo, ex-USSR (vooral Wit-Rusland, Tsjetsjenië, Turkmenistan, Oezbekistan), Birma, Noord-Korea, Tibet, China, Syrië, Vietnam, Zimbabwe,...
- Armoede: Vijftig procent van de wereldbevolking moet rondkomen met minder dan 2 dollar per dag (van wie 20 procent minder dan één dollar per dag heeft). De ongelijkheden worden alleen maar groter tussen de staten (Noord-Zuid) en tussen de inwoners van eenzelfde land. (de zogenaamde 'emerging markets', zoals Indië).
- Klimaat- en omgevingsfactoren: meer dan 25 miljoen mensen zijn gevlucht uit hun land of regio na de vernietiging van hun leefmilieu door natuurrampen, industriële rampen, verwoestijning en ontbossing... Volgens de Verenigde Naties zijn er tegen 2050 250 miljoen klimaatvluchtelingen.
- Persoonlijke motieven: een moeilijke persoonlijke of familiale situatie ontvluchten.

2. De internationale verantwoordelijkheid en de oorzaken van migratie

Er is onbetwistbaar een nauw verband tussen het recht op groei zoals geclaimd door de westerse landen en de verarming van de landen van het Zuiden.

De levensstijl van onze geïndustrialiseerde maatschappijen is één van de belangrijkste oorzaken van de opwarming van de aarde. Dit veroorzaakt klimaatveranderingen die miljoenen mensen op de vlucht jagen.

Ook de mondialisering van de handelsrelaties draagt bij tot de verarming van de landen in het Zuiden en versterkt de oorzaken van migratie. Enkele voorbeelden: De landbouwsubsidies van de westerse landen (vooral VS en EU) vormen een ernstige bedreiging voor de landbouw van de Afrikaanse landen. Hun markten worden overstelpt met Europese producten, verkocht aan een derde van de prijs van de lokale producten. De Afrikaanse katoenprijs is in vijf jaar tijd gedaald met 50 procent in vergelijking met de katoenprijs in de Verenigde Staten. Tien miljoen Afrikanen hadden daardoor onvoldoende levensmiddelen. De visakkoorden tussen de Europese Unie en landen uit Afrika, de Caraïben en de Stille Zuidzee (ACP-landen) veroorzaakten het failliet van kleine lokale vissers. Tal van kustdorpjes stierven uit. Want door die akkoorden konden Europese visserssleepboten vis vangen in viszones van Senegal en Mauritanië.

De landen die strijden tegen migraties, veroorzaken net migraties omdat ze het onevenwicht tussen Noord en Zuid in stand houden.

3. De mythe ontkrachten van de toestroom naar rijke landen

De statistieken van grote internationale organisaties (VN, EU) tonen aan dat de meeste mensen niet migreren van ontwikkelingslanden naar ontwikkelde landen. De overgrote meerderheid verhuist binnen de grenzen van hun eigen land.

Enkele sprekende cijfers (bron: UNHCR):

- Wereldwijd hebben 922.000 mensen asiel of een ander beschermingsstatuut gevraagd.
- Minder dan de helft, 377.000, van de aanvragen gebeurde in een industrieland.
- Zuid-Afrika heeft een kwart van de asielzoekers wereldwijd ontvangen, dat is het meeste tot nu toe en meer dan de Verenigde Staten en Frankrijk.
- De ontwikkelingslanden vangen 80 procent van de vluchtelingen wereldwijd op. Zo hebben 8 op de 10 vluchtelingen uit de Democratische Republiek Congo asiel aangevraagd op het Afrikaanse continent onder meer in Zuid-Afrika en in Oeganda.
- Pakistan heeft het grootste aantal vluchtelingen ter wereld (1,7 miljoen), gevolgd door Iran met 1,1 miljoen en door Syrië met 1,05 miljoen.

4. de mythe ontkrachten dat migranten 'alle ellende van de wereld' vertegenwoordigen.

Het zijn niet de armsten die migreren want die kunnen niet de nodige middelen bij elkaar krijgen (grote sommen geld en informatie over de mogelijkheden op een beter leven elders). Doorgaans hebben migranten ook een culturele bagage, een opleiding en kennis die ze kunnen gebruiken in het migratieland. Veel migranten komen uit de middenklasse. De armsten onder de armen, het merendeel van de wereldbevolking dus, hebben die bronnen niet.

B. We kunnen dit niet langer aanvaarden. Maar wat doen we dan wel?

Een andere reactie, ook al gehoord na het zien van de film, is dat het publiek niet langer het bestaan van gesloten centra en de manier waarop het migratiebeleid in België en Europa wordt gevoerd, kan aanvaarden. De reactie die volgt is 'wat doen we dan wel?' 'Moeten we dan de grenzen openen en het vrij verkeer en de vestiging van iedereen zomaar toelaten? Wat zouden daarvan de gevolgen zijn?'

Geregeld worden verregaande en gedocumenteerde reflecties gepubliceerd, die een andere kijk op migraties geven. Zij wijzen op de gunstige effecten van migratie. Zowel voor de landen van vertrek als voor de ontvangstlanden. En ze stellen kritische vragen over de doelstellingen en de resultaten van de Europese migratiepolitiek, gefocust op beveiliging en sluiting van grenzen. De publicaties zijn het werk van 'experten', politicologen, sociologen, leden van verenigingen met jarenlange ervaring op het terrein, van organisaties die opkomen voor de rechten van migranten maar ook van organisaties die je geen partijdigheid kan verwijten voor een politiek van open grenzen. Daaronder organisaties als de VN en zelfs de Wereldbank...

Het debat is niet makkelijk. De gecultiveerde angsten en de desinformatie blijven grote drempels. Bepaalde invalshoeken kunnen leiden tot een nieuwe inzichten op de 'andere' en op migraties. Vluchtelingenwerk Vlaanderen eist de sluiting van de gesloten centra maar weet dat dit doel pas na verloop van tijd zal bereikt worden... In afwachting levert Vluchtelingenwerk strijd voor een grotere controle op de detentie en voor het respect van de rechten van de gedetineerden (voor het einde van de detentie van minderjarigen in gesloten centra).

Vluchtelingenwerk stelt ook alternatieven voor detentie voor die al in andere landen worden toegepast (pedagogische handhaving Focus 1: de strijd van Vluchtelingenwerk Vlaanderen tegen de gesloten centra en tegen de gedwongen uitwijzing en Focus 2: alternatieven voor opsluiting van migranten).

STAP 4

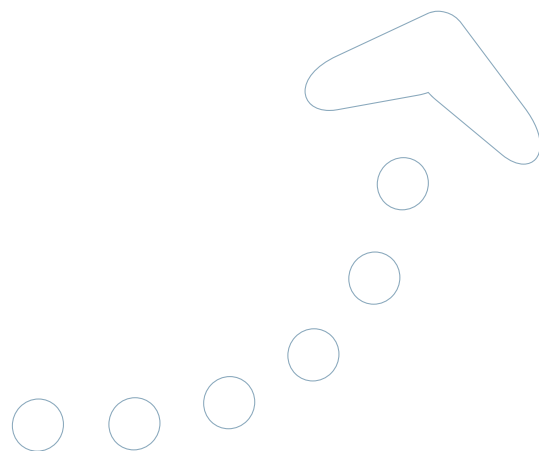
Conclusie: wat te doen en hoe?

Mogelijk vragen sommige aanwezigen aan de moderator raad over concrete acties die ze kunnen ondernemen.

We suggereren hieronder enkele pistes:

- Als de petitie over de gesloten centra nog altijd circuleert, kunnen de aanwezigen de petitie tekenen en aangeven dat ze op de hoogte willen blijven van toekomstige acties van Vluchtelingenwerk (als ze niet meer circuleert, de gegevens noteren van mensen die graag op de hoogte blijven van de acties van Vluchtelingenwerk).
- Spreken over de film en over de feiten die ze door de film ontdekken in hun persoonlijke en professionele omgeving. Verenigingen, scholen, cultuurhuizen,... warm maken om een voorstelling annex debat te organiseren.
- Verder kunnen ze het pedagogisch dossier downloaden op www.opendeogen.be en verspreiden.
- Ze kunnen zich engageren in bewegingen en organisaties ter verdediging van de migranten zoals de bewegingen die ontstaan zijn in het heetst van de strijd rond de opvangcrisis.
- ...

Ongetwijfeld hebben jullie allen ook concrete acties en engagementen voor te stellen.

Notes

Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Vluchtelingenwerk Vlaanderen is een onafhankelijke organisatie die opkomt voor de rechten van vluchtelingen in België. Vluchtelingenwerk maakt, samen met zijn leden en vele anderen, in Vlaanderen beweging rond het vluchtelingenthema, vanuit de volgende visie en missie.

VISIE

Elke persoon heeft recht op een leven in vrede, vrijheid en veiligheid. Elke persoon wiens leven, integriteit of vrijheid wordt bedreigd en die nood heeft aan bescherming heeft recht op bescherming. De Vluchtelingenconventie van Genève en haar protocol, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Europees Mensenrechtenverdrag worden hierbij gezien als een inspirerende leidraad en rechtsmiddel. De Europese Unie en de Belgische overheden hebben de formele, morele en ethische plicht de voorwaarden te creëren en de nodige initiatieven te nemen om die bescherming te bewerkstelligen en te verlenen. Daarnaast moet de EU mee de oorzaken van gedwongen migratie wegnemen. Als deel van het middenveld hebben ook ngo's hierbij een actieve rol te vervullen door: initiatieven te nemen en te ondersteunen die bijdragen tot het verlenen van bescherming, bevorderen van participatie en emancipatie in de ruimste zin van het woord en bijdragen aan een toekomstperspectief; een maatschappelijk draagvlak tot stand te brengen of te vergroten om het recht op menswaardigheid te ondersteunen; kritisch en bewakend te zijn ten aanzien van het overheidsbeleid en ontwikkelingen in de samenleving.

MISSIE

De opdrachten van Vluchtelingenwerk Vlaanderen zijn:

- Het vergroten en versterken van het maatschappelijk draagvlak rond de principes uit de hierboven beschreven visie.
- Het beïnvloeden van het beleid.
- Het bevorderen en op gang brengen van overleg, coördinatie en samenwerking.
- Het bieden van ondersteuning aan het werkveld.

Leden:

Organisaties

1. ACW - Algemeen Christelijk Werknemersverbond
2. Amnesty International Vlaanderen
3. AZIZ Zemst
4. Bond Zonder Naam, Antwerpen
5. Caritas Internationaal
6. CAW SONAR, Sint-Truiden
7. Convivial, Brussel
8. De 8 Antwerpen
9. CAW De Mare (Vluchtelingendienst), Antwerpen
10. De Tinten, Gent
11. EVA-centrum, Ekeren
12. Foyer Brussel
13. Gardanto vzw
14. Hand in Hand – VAKA
15. Internationaal Comité
16. Jesuit Refugee Service Belgium
17. JUNA vzw, Aalst
18. Kerkwerk Multicultureel Samenleven
19. Liga voor Mensenrechten
20. Limburgs Platform voor Vluchtelingen
21. Medimmigrant
22. Mentor Escale, Brussel
23. Minderhedenforum vzw
24. Minor Ndako, Brussel
25. ODiCe - Oost-Vlaanderen
26. Protestants Sociaal Centrum Brussel
27. Protestants Sociaal Centrum Antwerpen (CAW de Terp)
28. SIAL - Steunpunt voor Integratie van Asielzoekers in Lubbeek
29. Sint-Egidiusgemeenschap / Vereniging voor Solidariteit
30. Sociale Dienst Socialistische Solidariteit
31. Solentra, UZ Brussel
32. Solidariteit Onthaalhuis Christus Koning, Brugge
33. Steunpunt Algemeen Welzijnswerk
34. Vlaams ABVV
35. Vlaams Minderhedencentrum
36. Vlaams Steunpunt Lokale Netwerken
37. Vluchtelingen Ondersteuning Sint-Niklaas
38. Vluchtelingenwerkgroep Wetteren vzw
39. Werkgroep Integratie Vluchtelingen Mechelen
40. Werkgroep Merchtem Multicultureel
41. Werkgroep Vluchtelingen Gent

Personen

42. Dhr Daniël Alliet
43. Mevr Gily Coene
44. Dhr dr. Dirk Jacobs
45. Dhr Mehmet Kürtgözü
46. Dhr dr. Patrick Loobuyck
47. Dhr Paul Pataer
48. Dhr Paco Sanogo
49. Mevr Anne Van Lancker, voorzitter

Waarnemende leden

50. Belgisch Comité voor Hulp aan Vluchtelingen
51. Artsen Zonder Grenzen

Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Gaucheretstraat 164 | 1030 Brussel
Tel.: 02/ 274 00 20 | Fax: 02/ 201 03 76
e-mail: info@vluchtelingenwerk.be
<http://www.vluchtelingenwerk.be>

Met de steun van

Met steun van de
Vlaamse overheid

Met de steun van
het Europees
Vluchtelingenfonds

